

A la recerca de Maria-Mercè Marçal

Durant l'època d'estudiants, a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona, Ramon Pinyol anava cada dia a casa de la companya de curs Maria-Mercè Marçal, que vivia a casa de la tia Mercè, al carrer de Fabra i Puig, després d'haver viscut els dos primers anys de carrera en una residència de monges, les teresianes.

No s'hi quedava pas a dormir i sovint l'acompanyava a les celebracions ecumèniques que en aquells temps sovintejaven entre protestants i cristians de les anomenades *comunitats de base*.

Un dia, una convenció d'aquelles va acabar a les tres de la matinada i en arribar a casa d'ella la Maria-Mercè li va proposar que s'hi quedés a dormir. L'endemà el seu pare va trucar a la porta, i en Ramon va anar a obrir-la-hi sense amagar-se. Els va preguntar què havien fet, però com que no havia passat res, els dos joves no hi van donar cap importància.

Però el pare es va enfadar molt; devia pensar que la filla s'havia quedat prenyada i, sense dir-los res, se'n va anar a casa dels pares d'en Ramon, a Cornellà de Llobregat, a parlar-hi amb tota mena d'amenaçes.

Aleshores el pare va exigir que es casessin, i els pares d'ell es van avenir de seguida a pressionar en el mateix sentit. Quan els van obligar a casar-se, no hi van posar cap impediment.

A la Maria-Mercè li era igual que a 19 anys l'obliguessin a casar-se. A més, el casament va implicar poder fer un pas més i continuar obertament el camí que ja havien començat a fer.

Es van casar el 9 de setembre de 1972. Van fer una missa laica amb guitarres i no es van prometre fidelitat, sinó lleialtat.

Els records de Ramon Pinyol Balasch, avui conegut amb el nom de *Ramon Balasch Pinyol*, obren el torn d'entrevistes que Laia Climent ha fet als qui van conèixer de ben a prop Maria-Mercè Marçal, des de la seva etapa d'estudiant, i que ha aplegat en el

EL TEMPS

Maria-Mercè Marçal (Barcelona, 1952-1998) reviu a través dels records dels seus amics.

‘Maria-Mercè Marçal, veus entre onades’, recull d'entrevistes de Laia Climent, permet fer una recerca en la vida i la personalitat de l'autora de ‘Bruixa de dol’.

llibre *Maria-Mercè Marçal, veus entre onades*, publicat per l'editorial 3i4.

Les entrevistes van ser elaborades al llarg de l'any 2000 per a contextualitzar la recerca de la tesi doctoral d'aquesta filòloga sobre la poeta d'Ivora d'Urgell.

Acompanyen Ramon Balsach, Xavier Bru de Sala, Miquel de Palol, Maria Conca, Adela Costa, Teresa Albèrnia, Vicent Alonso, Anna Montero, Vicent Salvador i Cinta Massip.

Els records s'estenen fins a les colles amb les quals l'escriptora va estar

EL TEMPS

Restaurant Sogas, al carrer d'Avinyó (avui, Pitarra), antiga rellotgeria de Pitarra, el 1981. Entremig dels hostalers, Xavier Bru de Sala, Miquel de Palol, Jaume Pont, Ramon Pinyol (avui, Balasch), Joan Tarrida, Isona Passola. Asseguts, Maria-Mercè Marçal, Àlex Susanna, Miquel Alzueta i Muntxa Pagès.

llogada, la de Llibres del Mall i la del PSAN; fins a la seva família; fins al seu feminisme, i fins a la seva atracció especial pel País Valencià.

Tot va començar, pel que fa a la vida sentimental i cultural, a la Facultat de Lletres, recorda Ramon Balasch. Allà es van trobar amb ell mateix, Miquel Desclot, Xavier Bru de Sala i Miquel de Palol.

La Maria-Mercè i en Ramon es van fer còmplices i amics. Ella era la primera de la classe, sobretot de grec. Era, en aquells moments, molt catòlica, progressista i de comunitat de base, recorda Balasch. Va continuar creient durant els tres primers anys d'universitat; després no.

En aquest aspecte, considera qui fou marit seu, era com Salvador Espriu. No eren creients, sinó agnòstics civilitzats, encara que la Maria-Mercè, més endavant, va passar a ser atea militant.

Quan ell la va conèixer, escrivia en castellà, fins i tot la literatura. No sabia

gaire res de la literatura catalana. Tampoc en Ramon, reconeix. En Ramon, si més no, s'havia acostumat a prendre tots els apunts en català en el temps del seminari: fins a l'edat de 17 anys va estudiar a la Conreria, al seminari menor de Montalegre, i fins a la de 19, al seminari conciliar de Barcelona.

Precisament, el dia que es van conèixer —es van conèixer perquè van seure junts, per casualitat, a l'aula— ella es va adonar que ell prenia els apunts en català, cosa que li va cridar molt l'atenció. Al cap d'uns quants dies ella va tornar a asseure's al seu costat i li va clavar uns copets per a cridar-li l'atenció i perquè es fixés que ella també ho feia en català.

Cinc anys després d'haver-se casat, la parella va aconseguir anul·lar el matrimoni, però abans cadascun ja havia tirat per la seva banda.

Quan s'independitza, la Maria-Mercè comença una carrera poètica fulgurant. Amb el primer llibre, *Cau de llus*

(Barcelona: Proa, 1977), guanya el premi Carles Riba del 76. Prologat per Joan Brossa amb una sextina, inclou el poema "Divisa", que té caràcter de manifest: "A l'atzar agraeixo tres dons: haver nascut dona, / de classe baixa i nació oprimida. / I el tèrbol atzur de ser tres voltes rebel".

Els versos es van fer molt populars i es convertiren en bandera del moviment feminista d'esquerres als Països Catalans.

I va arribar a ser, diu Maria Conca, líder del feminisme dins del PSAN, si bé tenia una "petita contradicció": tot i ser tan reivindicativa en l'aspecte feminista, "en la seva actitud envers els homes era molt coqueta", no tant amb els homes en general, com amb els líders, els més cotitzats.

Bruixa de dol encara li va reforçar la popularitat. Vicent Salvador la recorda a Prada de Conflent fent cursets sobre feminisme. "Sempre duia darrere una colla de dones que l'admiraven", diu.

El publica el 1977, un any després que s'haguessin celebrat, al paranimf de la Universitat de Barcelona, les Primeres Jornades Catalanes de la Dona.

Aquells anys es va interessar per les bruixes, recorda Balasch. Va tenir un moment que consultava molta gent que practicava una certa classe d'esoterisme, del món que anomenava *de les bruixes*, sobretot les que tiraven les cartes. I això va ser perquè en va conèixer més d'una, com l'Amor Pla, dona de Pla-Narbona, Amor Estadella.

Però el distanciament personal amb Ramon Balasch no va comportar cap trencament amb l'editorial que havien fundat junts amb més poetes, els Llibres del Mall. N'hi publicarà tres: a més de *Bruixa de dol*, *Sal oberta* i *La germana, l'estrangera*.

Ramon Balasch considera que la poesia de la Marçal és feminista des del primer dia, si bé és declaradament heterosexual fins el 1980, l'any del naixement de la seva filla, Heura, i l'assumpció de ser mare soltera. El primer llibre que escriu sobre l'homosexualitat, precisa Ramon Balasch, és *Terra de mai*, publicat a València el 1982. L'escriu quan queda embarassada i s'enamora de la Mai. Amb la Mai, diu Cinta Massip, hi va tenir una relació important i intensa, extrema. És una andalusa que vivia a Barcelona.

Terra de mai, el llibre que aplega el debat ric i ple de llums i ombres d'aquesta relació, és, considera Cinta Massip, una obra única i original que ha de ser una referència mundial, "n'estic certa".

Una altra relació femenina important és, recorda Cinta Massip, la que va establir amb Fina Birulés, professora de filosofia a la Universitat de Barcelona.

Laia Climent pregunta aquí a Cinta Massip com és que Maria-Mercè Marçal va passar d'una relació extremament emocional amb la Mai a una persona que semblava més racional, com Fina Birulés.

La resposta: "No sé si la paraula correcta seria *emocional*; emocionals ho som tots. Jo crec que Mai era una persona que representava una mica el món de les passions. En canvi, Fina Birulés és una persona més racional i representa el pensament i la filosofia. La Maria-Mercè, poeta en majúscules, té les dues dimensions. I això és el que

“Per a Maria-Mercè Marçal, la poesia era música, sentit i vida”, diu Xavier Bru de Sala

ocorre en les seves relacions amoroses, però també en el cercle d'amistats, on hi havia gent mot variada”.

Sobre el pes de la religió, Ramon Balasch considera que “hi ha alguns problemes que s'expliquen per l'enorme influència de la cultura catòlica en la seva educació”, mentre que Xavier Bru de Sala pensa que va quedar molt poca cosa del catolicisme a la Marçal i a Pinyol-Balasch.

“A Maria-Mercè Marçal”, diu Bru de Sala, “res, perquè va construir una moral pionera d'una manera femenina d'estar en el món. No tenia gaires precedents. I això té un valor universal. A més, era conseqüent amb el que deia

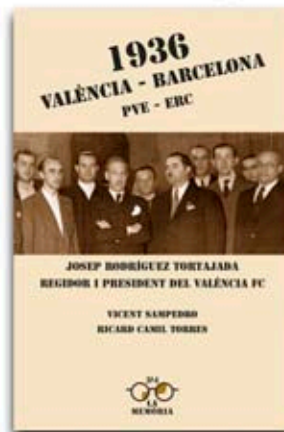
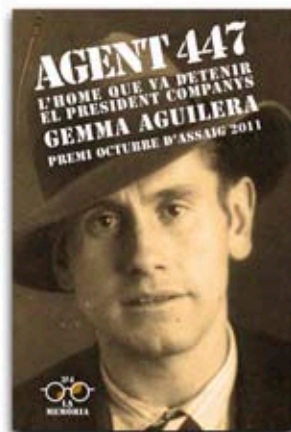
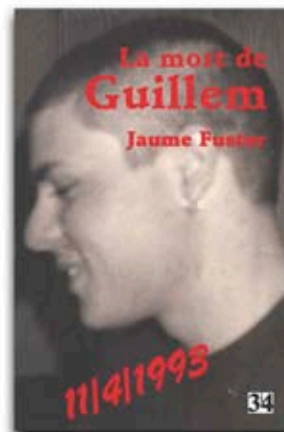
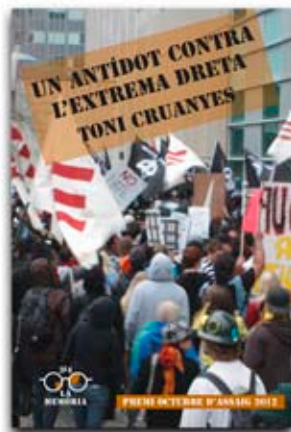
i feia. Perquè la poesia, per a ella, era música, sentit i vida.”

Xavier Bru de Sala aporta en la seva entrevista un fet de primera mà, determinant en la carrera de l'autora i, més en concret, en la de novel·lista.

Quan va ser director general de Cultura de la Generalitat de Catalunya, va crear unes beques importants i ella en va obtenir una per a escriure la seva novel·la, *La passió segons Renée Vivien*. Quan la va rebre, va sol·licitar una excedència a l'institut, però no la hi concedien, i Bru de Sala va haver d'intervenir per a desbloquejar la situació, i així Maria-Mercè Marçal va poder dedicar tot el seu temps a escriure-la, una novel·la que, a més, va revisar fins que l'editor li va prendre de les mans.

“Ja saps”, diu Bru de Sala a Laia Climent, “que, normalment, tothom que té una beca es fica els diners a la butxaca i escriu el mateix que faria sense beca.” Se'ls hi ficava, perquè, diu Bru de Sala, al final van suprimir les beques.

Lluís Bonada

Edicions Tres i Quatre / València
RECUPEREM LA NOSTRA MEMÒRIA

Pots seguir-nos a Facebook i Twitter

Visita la nostra botiga virtual en www.tresiquatre.com